

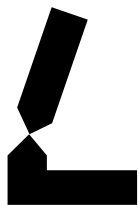
DE BEVER IS BACK!

MOETEN
WE DAAR
BLIJ
MEE ZIJN?

Tekst Dorine van Kesteren
Beeld iStockphoto.

Het gaat goed met de bever in Nederland sinds de herintroductie in de jaren tachtig. Maar dit ecologische succes heeft ook een keerzijde. Bevers ondergraven dijken en met hun dammen verstoren ze het waterbeheer. Een lastig dilemma voor de waterschappen: wat te doen als een beschermd dier wateroverlast veroorzaakt en de veiligheid in gevaar brengt?

ange tijd mochten katholieken alleen vis eten op vrijdag. De enige geoorloofde uitzondering gold voor bevervlees. Bevers leven in water, luidde de creatieve redenering, en dus kon je hen net zo goed als vis beschouwen. Na dit besluit van de achttiende eeuwse paus Benedictus XIV intensiverde de jacht op het grootste Europese knaagdier, en na 1826 gold de bever officieel als uitgestorven in Nederland.

Ruim anderhalve eeuw later kwam echter het inzicht dat bevers een belangrijke rol spelen in het ecosysteem. Door bomen om te knagen, zorgen ze voor lichte, open plekken in het bos, waar bloemen en planten kunnen groeien. Ook de dammen in het water geven de biodiversiteit een boost: libellen, kikkers, vissen, reigers en ooievaars komen erop af. Daarom werd de bever in 1988 opnieuw uitgezet in de Biesbosch, gevolgd door uitzettingen in natuurgebied de Gelderse Poort bij Nijmegen (1994), de Limburgse Maas (2002) en in Drenthe en Groningen (2008). Sindsdien heeft hij zijn plek in de natte, bosrijke natuur definitief heroverd.

OVERLAST

Maar de geslaagde reïntegratie is niet alleen een succesverhaal. Bevers veroorzaken namelijk ook overlast. Ten eerste beïnvloeden ze het waterpeil met hun dammen. In het opgestuwde water bouwen zij onder water een ingang naar hun burcht. Dan zijn ze veilig voor roofdieren en kunnen ze onder water een voedselvoorraad aanleggen voor tijdens vorstperiodes. “Bevers doen actief aan peilbeheer. Achter de dam stijgt het waterpeil, waardoor de aan de beek grenzende landbouwpercelen te maken krijgen met wateroverlast”, zegt Henk Post, directeur van waterschap Drents Overijsselse Delta. “Als 2 tot 3 hectare landbouwgrond onder water komt te staan, loopt dat aardig in de papieren”, aldus ecooloog, onderzoeker en adviseur Gijs Kurstjens.

Bevers richten ook schade aan door hun vraat aan (fruit)bomen en gewassen als maïs en suikerbieten. De ernstigste vorm van overlast ontstaat als zij hollen graven in waterkeringen. “Bevers kunnen gangen van maar liefst 20 meter graven, die soms onderling in verbinding staan en kamers hebben tot 80 centimeter hoog. In tegenstelling tot dammen in beken zie je hollen in dijken niet zo gemakkelijk – en dat maakt het gevaarlijker. Het risico is het grootste bij waterkeringen die direct aan open water grenzen en waar zacht hout, zoals wilgen, langs de waterkant staat”, vertelt Marcel Cox, ecooloog bij waterschap Aa en Maas. >

De ernstigste vorm van overlast ontstaat als zij hollen graven in waterkeringen

BEAVER DECEIVER

Om de natschade te bestrijden, verlagen de waterschappen de dammen of plaatsen er een *beaver deceiver* in. Dit is een drainagebuis met gaatjes, die het water mondjesmaat afvoert. De ingang van de burcht blijft onder water staan, maar de boer heeft geen wateroverlast meer op zijn perceel. Een andere optie is om de gronden die grenzen aan beverburchten in te richten als natuurgebiedjes – en dus niet als agrarische grond – en de oevers te verbreden.

Vilmar Dijkstra, beverdeskundige bij de Zoogdierenvereniging: “Je kunt ook een kleine zijtak aan de beek aan te leggen en die zo inrichten – voldoende diep en steile oever – dat de bever geen dam nodig heeft om voldoende waterdiepte te verkrijgen. Inmiddels hebben we zoveel kennis dat we een ideale leefomgeving kunnen creëren. Net als dat we een gebied zo kunnen inrichten dat het juist níet geschikt is voor bevers. Door boom- en struiksoorten te gebruiken die ze niet nauwelijks kunnen verteren, zoals zwarte els, in plaats van wilg, waar ze dol op zijn.”

Graafschade in waterkeringen wordt tegengegaan door gaas in de dijken te plaatsen, de dijkoever te verharderen of de voet van de dijk te verlengen. Cox (Aa en Maas): “In ons waterschap brengen we de risicoplekken – dijken die direct aan het water grenzen, met veel hout eromheen – in beeld om de situatie te monitoren en tijdig maatregelen te kunnen nemen.”

Dijkstra (Zoogdierenvereniging) vindt het jammer dat de waterschappen lang niet altijd meteen preventieve maatregelen nemen als zij dijken verbeteren, verzwaren of verleggen. “Waterbeheerders zouden bij iedere dijkaanpassing moeten nadenken over maatregelen die overlast door gravende soorten voorkomen. Dat is immers hét moment om de dijken bever-, beverratten- en muskusrattenproof te maken. Dit kan veel kosten schelen op een later moment.”

BESCHERMDE STATUS

Complicerende factor bij de aanpak van bevers is de be-

schermde status van het dier. De bever wordt zwaarder beschermd dan bijvoorbeeld konijnen en vossen. Verjagen of verstoren mag daarom niet, en het waterschap mag ook de burcht niet vernielen of verplaatsen.

In provincies met een speciaal beverprotocol (zie kader), zoals Limburg en Noord-Brabant, is dit onder strenge voorwaarden soms wel mogelijk. “In Limburg zijn er wel zeventig dammen en wordt elke dag wel ergens ingegrepen”, zegt Gijs Kurstjens, die de provincie en het waterschap in Limburg adviseert over de aanpak van bevers. Cox heeft onlangs een dam verwijderd uit de Oeffeltse Raam, een beek in de Brabantse gemeente Boxmeer. “Deze zomer heeft een bever daar drie tot vier dammen in gebouwd. Het water kwam steeds hoger te staan, en in dit agrarische gebied was al eens eerder sprake van wateroverlast.”

Vaak komen de waterschappen hierbij terecht in een heus kat- en muisspel. “Meer dan eens herbouwt de bever zijn dam op precies dezelfde plaats. Het waterschap haalt de dam vervolgens weer weg, en de bever plaatst hem weer terug. Enzovoort. Een kostbare en langdurige exercitie, met doorgaans weinig rendement”, zegt Kurstjens. Cox: “Sommige bevers zijn zo slim, dat ze de drainagebuis weer dichtstoppen.”

LIMBURG

Nergens gedijt de bever zo goed als in Limburg, dat zo'n 600 van de in totaal 1.700 Nederlandse bevers herbergt. Logisch dat nergens anders de problemen ook zo groot zijn. Niet voor niets suggereerde voorzitter Jan Schrijen van het Limburgse waterschap Roer en Overmaas onlangs – geïnspireerd door Benedictus? – om bevervlees weer op het streekmenu te zetten. Afgelopen zomer probeerde Limburg nog een aantal overtollige bevers te slijten aan andere provincies, maar die gaven allemaal niet thuis. In het nieuwe Faunabeheerplan van de provincie komt dan ook te staan dat bevers mogen worden gedood als alle maatregelen niet toereikend zijn. Kurstjens: “De strenge beschermde status

van het dier is geen reden om op sommige plaatsen niet over te gaan tot actief beheer. Ik verwacht dat deze pragmatische aanpak stand zal houden bij de rechter.”

Ook Dijkstra (Zoogdierenvereniging) erkent dat deze richting onontkoombaar is. Hij stelt voor om Nederland in zones te verdelen. “In natuurgebieden mogen bevers zoveel mogelijk hun gang gaan. In bebouwde gebieden met vele kilometers waterkering, waar een overstroming grote gevolgen heeft, kijken we eerst of het gebied ongeschikt te maken is door de beplanting aan te passen. Zo niet, is wegvangen en/of doden een optie. In het grote tussengebied mag dit alleen als ook alle andere preventieve maatregelen redelijkerwijs niet haalbaar zijn.”

Cox: “Alle andere Europese landen die de bever hebben geïntroduceerd, doen aan beverbeheer. Op basis van studies van bijvoorbeeld Wageningen Environmental Research en de Zoogdierenvereniging stel je vast hoeveel bevers een bepaald gebied maximaal kan huisvesten. Worden het er meer, grijp je in.” Post: “Het zou goed zijn als er op landelijk niveau een plan voor bevermanagement komt, naar analogie van het Beierse model. Met als pijlers: preventieve maatregelen, een schadefonds en ingrijpen bij onacceptabele natschade en gevaar voor de veiligheid.”

GEWAARSCHUWD

De waterschappen hebben al geruime tijd geleden gewaarschuwd voor de overlast, stelt Post (Drents Overijsselse Delta). “Wij hebben van meet af aan gezegd: als de herintroductie van de bever een succes wordt, ontstaan er óók problemen, en wat gaan we daaraan doen? In die zin is hierover onvoldoende nagedacht, vooral omdat de problemen met de toename van de beverpopulatie alleen maar groter zullen worden. Nu komen landbouwpercelen die onder water te staan, maar ik voorspel dat dit over niet al te lange tijd ook voor parketvloeren geldt.”

Cox (Aa en Maas): “Omdat de bever in het water leeft, worden de waterschappen al snel als probleemeigenaar gezien. Maar zo werkt het natuurlijk niet.”

Het besef dát er ook problemen zijn, is een deel van de oplossing. Post pleit voor een tweesporenbeleid. “Als waterschap betwisten wij absoluut niet het bestaansrecht van de bever. Bevers horen in Nederland. Maar om draagvlak onder de bevolking voor het ecologische succes te behouden, moeten we ook oog hebben voor de schadelijke effecten.”

Kurstjens (adviseur Limburgse waterschap) vult aan: “De uitdaging is om maximaal de ruimte te geven aan de bever en zijn ecologische sleutelrol en tegelijkertijd de problemen en de schade tot het minimum te beperken.” |

De provincies Limburg, Noord-Brabant en Flevoland hebben er een, en in Drenthe, Friesland en Groningen wordt er hard aan gewerkt: een beverprotocol.

Dit protocol, gezamenlijk opgesteld door de provincie en een of meerdere waterschappen, is een bijlage bij de landelijke Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen. Het document geeft een afwegingskader bij de problemen die bevers kunnen veroorzaken. Hierbij is immers vaak sprake van tegenstrijdige belangen: enerzijds is de bever een beschermde diersoort, anderzijds hebben de waterschappen een wettelijke zorgtaak voor het waterbeheer en de veiligheid. Per probleemsituatie – bijvoorbeeld vraatschade aan bomen en gewassen, wateroverlast op landbouwgrond of ongewenste graafactiviteiten in waterkeringen – wordt een stappenplan voor ingrijpen gegeven.

Het uitgangspunt is om waar mogelijk te kiezen voor de minst vergaande maatregel. Schade en overlast voorkomen, is het eerste doel. Als preventieve maatregelen niet toereikend zijn, is een ontheffing van de Flora- en Faunawet nodig (sinds 1 januari 2017: Wet natuurbescherming) om in te grijpen. Het beverprotocol fungeert als ontheffing als de openbare veiligheid in het gedrang komt of het maximumpeil in het oppervlaktewater wordt overschreden. Het waterschap hoeft dan niet formeel een ontheffing aan te vragen bij het provinciebestuur.

Dat scheelt een hoop tijd, want tegen een besluit tot ontheffing staan bezwaar en beroep open. In noodgevallen kan het waterschap een beverdam of burcht verwijderen en/of de bevers wegvangen en elders in de provincie weer uitzetten (en in Limburg mag de bever ook worden gedood als herplaatsing geen optie meer is, zie artikel). Voorwaarde is wel dat de ‘gunstige staat van instandhouding van de lokale of regionale beverpopulatie’ niet in gevaar komt.